

EURO'NUN AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Öğr. Grv. Dr. Hakkı ODABAŞ*
Kemal ÖZDEN**

ÖZET

Avrupa Birliği'nin 11 üyesi 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren tek para birimi olan Euro'ya geçmişlerdir. Bu gelişme şüphesiz dünyada önemli etkilere sebep olacaktır. Para Birliği ile, Avrupa Ekonomik Birliği'nin üçüncü şartı da yerine getirilmiş olmaktadır. Robert Mundell bu şartların birincisini sermaye dolaşımı, ikincisini ise emek dolaşımı olarak sıralamıştı. Bu çalışmada Euro'nun AB ülkeleri ve Türkiye üzerindeki muhtemel etkileri değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

ABSTRACT

Eleven members of European Unity had entered into the process of unity of money, Euro, in January 1, 1999. Undoubtedly, this progress would be very influential impact on the whole world. Because, by monetary unitary, Europe completes three prerequisites of economic unity; which are mobilization of capital, mobilization of labour, and monetary unity, as stated by Robert Mundell. In this study, the effects of Euro on the economies of EU countries and Turkey are studied and evaluated in detail.

GİRİŞ

Avrupa'da son yıllarda ekonomik ve politik çevrelerde en çok gündemde olan konulardan birisi şüphesiz *Avrupa Para Birliği*'dir

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Bölümü.

** Marmara Üniversitesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler Ens..

(EMU: European Monetary Union). Yaşanan gelişmeler sonucunda 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren Avrupa Birliği'nin 11 üyesi Avrupa tek para birimi *Euro*'yu kullanmaya başlamışlardır. Böylece Avrupa ve dünya ekonomilerinde yepyeni bir dönem açılmış ve Avrupa Birliği üye ülkeleri piyasalarında tek bir para birimin sözü geçmeye başlamıştır¹.

Bu tarihte Euro'ya katılan ülkeler; Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksembourg, İspanya, Portekiz, İrlanda, Avusturya, Yunanistan ve Finlandiya'dır. İngiltere, Danimarka ve İsveç kendi istekleriyle bu birliğin dışında kalmışlardır.

1989'da imzalanan Maastricht Anlaşması'na göre EMU'ya girebilmenin şartları şunlardır:

- İç borçlar GSYİH'nın yüzde 60'ını geçmemeli;
- Bütçe açığı GSYİH'nın yüzde 3'ünü aşmamalı; ve
- Enflasyon oranı, en düşük orana sahip üç ülkenin ortalamasından 1,5 puandan daha fazla olmamalıdır².

Euro bölgesinde, hedefi fiyat istikrarını gerçekleştirmek olan tek ve bağımsız Avrupa Merkez Bankası (AMB= ECB= European Central Bank), uygulanacak para politikalarının AB'nin diğer ekonomik hedefleri (sürdürülebilir ekonomik büyüme, yeni istihdam alanlarının oluşturulması, hayat standardının iyileştirilmesi gibi) ile uyum içinde olması yönünde çaba gösterecektir³.

AMB optimum bir politika bileşimi oluşturmak için önemli bir rol oynayacaktır. Bunun yanında, diğer ekonomik alanlarda karar vericilerin uygulayacakları politikaların para politikası ile uyumlu

¹ Nihat TÖRE, "Yeni Bir Dünya Parası: EURO", *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000, s.16.

² David BEGG, Stanley FİSCHER ve Rudiger DORNBUSCH, *Economics*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 584.

³ Thomas VOGEL, "Avrupa Para Politikası ve 1999 Yılı Değerlendirilmesi" *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000, s.183.

olması zorunluluğu vardır. Para politikası ile uyumlu olması gereken politikalar, özellikle maliye ve arz yönlü politikalar⁴.

Maastricht kriterlerini sağlayarak Avrupa Para Birliği'ne giren Avrupa ülkeleri, düşük enflasyon ve istikrarlı bir büyüme sağlayacaklar böylece önü görülebilen, güvenli, uzun dönemli programlar yapabileceklerdir. Avrupa Para Birliği öncesinde içe dönük ve önceki dönemlerin etkisiyle plan yapan ülkeler, Euro ile daha dışa dönük, yeni imkanlar araştıran, daha büyük bir pazar için ileriye yönelik program yapan dolayısıyla daha verimli ve rekabetçi ülkeler olacaklardır. Avrupa ülkelerinin tek para birliğini sağlayabilmeleri, ekonomik açıdan birçok konuda yapısal değişiklikler yaptıklarını ve politik açıdan bir harmonizasyona gittiklerini göstermektedir. Böyle bir bütünleşme için gösterilen kararlılık dahi üye ülkeleri gelecek için istikrara yöneltmektedir. Daha büyük bir pazar ile makroekonomik değişkenlerde sağlanacak olan disiplin ve istikrar, riskleri azaltacak ve bu yönüyle de verimliliği artıracaktır. Avrupa tek para birimi Euro, Avrupa genelinde tek pazarın işleyişini daha da kolaylaştıracak ve tek pazar oluşumunu tamamlayacaktır⁵.

I. EURO'NUN AB ÜLKELERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A) KUR MALİYETİ VE RİSKİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Euro'nun en büyük etkilerinden birisi döviz kuru maliyetlerini azaltmasıdır. Daha önceden birlik içinde 11 ayrı para birimi kullanılırken artık tek bir para biriminin kullanılmaya başlanması ile birlikte kur hareketlerinin ekonomi üzerindeki maliyetleri azalacaktır. Böylece döviz işlemlerinde basitlik ve işlem maliyetlerinde önemli bir düşüş sağlanacak ve birlik içinde ticaret canlanacaktır. Finansman alanında da döviz pozisyonlarının güvenceye alınması ve dengelenmesi için gerekli olan "hedging" (riskten korunma)

⁴ Ahmet KESİK, "Avrupa Yeni Para Birimini Bekliyor: Euro", *Maliye Dergisi*, Mayıs-Ağustos 1998, Sayı 128, s.49.

⁵ Pınar ÖZBAY, "Avrupa Para Birliği ve Euro", *TCMB Tartışma Tebliği*, No:9702, Eylül, 1997, s.3

maliyetleri azalacak, bu da toplam maliyetlerin azalmasını sağlayıp yatırımları teşvik edecektir⁶.

Kur maliyetinin azalması aynı zamanda AB ülkelerindeki şirketlerin verimliliğini ve rekabet gücünü arttıracaktır. Böylece; aracılık maliyetleri düşecek, uluslararası şirketlerin muhasebe sistemleri basitleşecek ve borç alma işlemleri kolaylaşacaktır.

Kur riskinin ortadan kalkması ile kredi, likidite, yasal düzenlemelerden kaynaklanan veya işlem bazında ortaya çıkan riskler gibi diğer risk unsurları ön plana çıkacaktır. Bunlar arasında *kredi riski* menkul kıymetlerin fiyatlandırılmasında en önemli rolü oynamaya adaydır⁷.

Birlik içinde olduğu gibi Birlik dışındaki ülkelerdeki şirketler de kur riskinin ortadan kalkmasıyla ve riskten korunma maliyetlerinin düşmesiyle birlikte işlem maliyetlerini önemli bir ölçüde azaltacaklardır. Böylece, borçlanma imkanları artacaktır. Kredi imkanlarının artması ülkelerin ekonomik dengelerini, iç ve dış ticaretlerini olumlu yönde etkileyecektir. Döviz kurunda sağlanacak istikrar, işletmelerin daha uzun vadeli büyüme ve istihdam planları yapabilmelerini sağlayacaktır.

B) MALİ PİYASALARA VE SERMAYE PİYASALARINA ETKİSİ

Bunlara ek olarak, Euro ile birlikte Avrupa mali piyasalarında daha yoğun bir menkul kıymetleştirme, piyasa uygulamalarında birbirine yakınlaşma, fiyatların şeffaflaşması ve yine piyasaların birbirine daha fazla entegre olması gibi gelişmelerin yaşanması beklenmektedir.

Euro, AB'nin ticari bir blok olma özelliğini daha da kuvvetlendirecek ve diğer ülkeleri buna uymaya daha fazla zorlayacaktır. Euro bölgesinde faaliyet yapan ticari kuruluşlar Euro'ya uyum sağlamak zorundadırlar. Bankalar ise Euro'dan çift

⁶ M. Sami ÇAVUŞOĞLU, "Euro Şans Tanımıyor", *Görüş*, Ağustos 1998, s. 21.

⁷ Defne ATA ve H. Serkan SİLAHŞÖR, *Parasal Birlik, Avrupa Para Birliği ve Türkiye*, Hazine Müsteşarlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 89.

yönlü olarak etkileneceklerdir. Çünkü bankalar kendi özel faaliyetlerindeki değişikliklerden dolayı Euro'dan etkilenirken aynı zamanda müşterileri konumundaki finansal sektör dışındaki özel ve tüzel kişilerin kendi faaliyetlerindeki değişimlerden de etkileneceklerdir⁸.

Sermaye piyasaları da Euro'dan oldukça etkilenecektir. Maastricht kriterlerine uyulmasıyla birlikte kamu kesimi borçları azalacak ve böylece kamu borçlanma senetleri piyasası daralacaktır. Ayrıca, Euro'ya geçen ülkelerde kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirilmesinde, özel şirketlerde birleşme ve devralmalarda artışlar beklenmektedir. Birleşme ve devralmalar daha çok otomotiv, ilaç ve bankacılık sektörlerinde beklenmektedir. Bu birleşmelerin ise AB rekabet kuralları gereğince %5'lik pazar payını geçmeme şartına uygun olarak gerçekleşmesi gerekmektedir. Aksi takdirde söz konusu birleşme ilgili komisyon tarafından rekabet kurallarını ihlal etmiş sayılabilir⁹.

Euro ile birlikte Parasal Birlik temelinde yatan para ve maliye politikalarındaki disiplin sonucunda faiz oranları üzerindeki risk primi düşecektir. Bu düşüş yatırımlar, büyüme ve gelir düzeyi üzerinde olumlu etkiler yapacaktır. Euro'nun AB pazarında oluşturacağı derinlik ve genişlik tüm katılımcıların yenilenme ihtiyacını gerektirecektir. En başta şirketler yatırım, üretim, pazarlama, finansman metotlarını ve stratejilerini gözden geçirmek zorunda kalacaklar kendilerini yeni faaliyet sahaları içerisinde bulacaklardır. Örneğin, sosyal güvenlik sisteminin kamu sektörüne bağlı olduğu ülkelere sosyal güvenlik özel sigorta şirketlerine doğru kayacaktır.

C) BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE ETKİLERİ

Avrupa Para Birliği'ne üye olmayan ülkelere kurulu fakat bölge ile kapsamlı bir finansman ilişkisi içerisinde olan bankaların da yapması gerekenler olacaktır. Tek para sistemi bu bankalar için de önemli fırsatlar doğuracaktır. Bu bankalar, Euro bölgesindeki

⁸ Nilgün ARISAN, "Euro'nun Genel Makro-Ekonomik Etkileri", *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000, s.86.

⁹ Hasan SABIR, "Euro'ya Geçişin Avrupa Birliği Rekabet Sistemine Olası Etkileri", *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, Ağustos 1999, s. 55.

bankalarla ve diğer ticari kuruluşlarla ilgili ilişkilerini ve sözleşmelerini gözden geçirmelidirler ve ilgili ticari faaliyetlerini Euro'ya göre ayarlamalıdır.

Bankacılık sektöründe dikkat edilmesi gereken diğer bir konu da Euro'nun geçmişinin olmamasıdır. Bundan dolayı, risk hesaplarının yapılmasında ve sabit getirili menkul kıymetlerin getiri grafiklerinin oluşturulmasında güçlüklerle karşılaşılabilir¹⁰.

D) TİCARET YARATICI ETKİSİ

Euro'nun bir diğer özelliği de ticaret yaratıcı ve ticaret saptırıcı etkisidir. Euro ile birlikte Euro bölgesi içindeki ticaret bir yurtiçi ticaret şekline gelecek ve AB ülkelerinin kendi aralarında daha önceden beri süregelen ticaret hacmi artacaktır. Bu, Euro'nun ticaret yaratıcı etkisini gösterir. Bazen de Euro bölgesindeki ülkeler yerine AB dışından ithalat yapılacaktır ki bu da Euro'nun ticaret saptırıcı etkisini gösterir.

Para Birliği ile AB içi ticareti daha cazip kılan gelişmeler ortaya çıkacak ve blok içi ticaret artacaktır. Rekabetin artmasıyla birlikte fiyatlar birbirine daha da yaklaşacak ve firmalar maliyetlerini azaltarak rekabeti artırma yoluna gideceklerdir¹¹.

Euro'nun ticaret yaratıcı etkisi Birlik dışında bulunan ülkelerin pazara girmelerini zorlaştıracaktır. Yani, bu yolla oluşturulan *korumacılık* ile AB dışındaki ülkelerin ticaret hacimleri daralacaktır. Bu ülkeler AB ile ticaretlerini arttırmak için alternatif arayışlarına gideceklerdir. Bundan dolayı AB içindeki firmalarla dışındaki firmalar arasında devralma veya birleşmeler meydana gelecektir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için bu konu çok önemli olduğundan, bu ülkelerdeki şirketlerin rekabet güçlerinin artması için ülke içi makro ekonomik istikrarın temini yolunda daha fazla gayret göstereceklerdir.

Euro bölgesinde üretim faktörleri fiyatlarındaki farkların kalkması ile bölge dışındaki ülkeler bu alanda rekabete girmek isteyeceklerdir. Böylece üretim faktörlerinin fiyatları piyasalar

¹⁰ TÖRE, a.g.e., s.25.

¹¹ Güler ARAS, "Euro'ya Geçişin Dış Ticarete ve İşletmeler Kesimi Üzerine Etkileri", *İktisat İşletme ve Finans*, Mart 2000, s. 70.

arasında yakınlaşacak ve faktör piyasaları bu alanda etkinleşecektir. Böyle bir durumda da firmaların rekabet gücü ve verimlilik gibi üstünlükleri ülkelerin sağlayacağı ticari imkanlara (örneğin vergilendirmede, ithalat ve ihracatta kolaylıklar gibi) bağlı olacaktır. Bu sebepten, firmalar üretimlerini faktör maliyetlerinin daha düşük olduğu ülkelere kaydıracaklardır.

E) ULUSLARARASI PARA ÖZELLİĞİ VE DİĞER ETKİLERİ

Euro'nun istikrarlı ve güvenilir bir para haline gelmesi uluslararası finans ilişkilerini köklü bir biçimde etkileyecek ve değiştirecek ve böylece Euro uluslararası bir para olma özelliği kazanacaktır¹².

Bir para biriminin uluslararası işlemlerde kullanılma potansiyelini belirleyen beş temel faktör vardır. Bunlar ;

- Ait olduğu ekonominin gücü ve bu ekonominin uluslararası ticaretinin boyutu,
- Ekonominin dış etkenlerden bağımsızlığı,
- Alım-satımı üzerinde sınırlandırma veya kısıtlamaların bulunmaması,
- Sermaye piyasalarının genişliği, derinliği ve likiditesi ve
- Ekonominin kendisinin ve uluslararası konumunun gücü ve istikrarıdır¹³.

Euro bu özellikleri yansıttığı ölçüde güçlü bir para haline gelecek ve uluslararası yatırımcıların tercihlerini etkileyecektir.

Güçlü bir Euro, uluslararası özel ve kamu yatırımcılarının portföylerinde yer almaya ve uluslararası finans işlemlerinde kullanılan paraları ikame etmeye başlayacaktır. 1980 yılından bu yana

¹² TÖRE, ag.e., s.29.

¹³ D. ATA ve H. S. SİLAHŞÖR, a.g.e., s. 103.

Avrupa paralarının tahvil portföylerindeki payı önemli ölçüde artmıştır. Şimdi tek paraya geçişle birlikte, portföy yatırım işlemlerinin Euro cinsinden yapılacağı tahvil piyasasının kurulacak olması, tahvil portföy yapısının Euro lehine değişmesine yol açacaktır. Eğer entegrasyon sağlanır ve etkinlik arttırılabilirse Avrupa menkul kıymet piyasaları ABD piyasalarıyla hem hacim hem de etkinlik yönünden rekabet edebilecektir. Nitekim yeni tahvil piyasası hacim itibariyle uluslararası ikinci büyük piyasa konumuna gelecektir¹⁴.

Euro'dan sendikalar da etkilenecektir. Çünkü; işgücüne göre daha akışkan olan sermaye, maliyetlerin düşük olduğu yerlere yönelecek, bu durumun ortaya çıkaracağı işsizlik vb. olumsuzlukları göze alamayacak olan sendikalar daha esnek davranmaya başlayacaklardır.

Parasal Birlik'in özellikle 2001 yılından sonra AB içinde büyüme üzerinde pozitif bir etki oluşturması beklenmektedir. Ancak, büyük ekonomiler içerisinde mevcut bölgelerarası fiskal transferlerin Parasal Birlik sonrası ortadan kalkması nedeniyle Parasal Birlik'in topluluk üyesi gelişmiş ülke ekonomilerinde durgunluğa yol açarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebileceği endişesi de dile getirilmektedir¹⁵.

Euro ile birlikte ABD, AB ve Japonya döviz kurları arasında istikrar sağlanacaktır. Böylece uluslararası piyasalar daha istikrarlı bir konuma kavuşacaktır.

II. EURO'NUN TÜRK DIŞ TİCARETİNE VE İŞLETMELERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

Türkiye; stratejik konumu, AB ülkeleriyle mevcut ilişkileri ve Gümrük Birliği anlaşmasını imzalamış olması nedeniyle AB üye

¹⁴ Suat OKTAR, "Avrupa Birliği'nin Ortak Parası Euro", *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, Nisan 1998, s. 36.

¹⁵ ARAS, a.g.m., s.70.

ülkeleri dışında Euro'dan en çok etkilenecek ülkelerin başında gelmektedir¹⁶.

Tablo 1'e bakıldığında, Türkiye dış ticaretinin %50'sini AB üye ülkeleri ile yapılan ticaretin oluşturduğu görülmektedir. AB ile vazgeçilmez ticari ve finansal bağları olan Türkiye'nin, kamu ve özel sektör finansmanında ilk olarak Avrupa sermaye ve para piyasalarına başvurması sonucu bugün dış borç stokunun yaklaşık %45'i Avrupa para birimlerinden oluşmaktadır. 1987-98 arasında Türkiye AB ülkelere 15 milyar Euro değerinde tahvil ihraç etmiştir. AB ülkeleri Türkiye'de yabancı yatırımlar içinde en büyük paya sahip ülkelerdir. Son beş yılda Türkiye'ye yapılan yabancı yatırımların yaklaşık %70'i bu ülkelere aittir. Türkiye ihracatının %50'sini bu ülkelere yapmakta olduğu Tablo 1'de gösterilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye, ithalatının %52'sini de yine bu ülkelere karşılamaktadır.

Tablo 1 Türkiye'nin AB Ülkelerine İhracatı (1980-98)

Yıllar	Toplam İhracat* (Milyon \$)	AB Ülkelerine Toplam İhracatı (Milyon\$)	Toplam İhracattaki Payı
1980	2,910	1,322	45,43
1985	7,958	3,278	41,19
1990	12,959	6,916	53,36
1991	13,593	7,106	52,28
1992	14,714	7,671	52,14
1993	15,384	7,288	47,37
1994	18,105	8,634	47,69
1995	21,636	11,078	51,20
1996	23,224	11,492	49,48
1997	26,244	12,115	46,16
1998	26,881	13,488	50,17

*1980-92 yılları arasında Danimarka, Finlandiya, İsveç, Portekiz ve İrlanda hariç.
Kaynak: DİE

Ayrıca 3 milyon Türk vatandaşı AB ülkelerinde yaşamakta ve bu kişilerin Merkez Bankası hesaplarında 21 milyar Marklık

¹⁶ Ömer ALTAY, "Euro'nun Türkiye Ekonomisi ve Ödemeler Dengesine Etkisi", *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000, s.39.

tasarrufları söz konusudur. Bunun dışında Türk bankaları 23 yabancı para üzerinden pozisyon tutmaktadırlar ve bunların 17'si AB ülkelerine aittir¹⁷. Bunlara ek olarak Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği Anlaşmasını imzalamış ve coğrafi konum itibarıyla AB ile hemen komşu olması konunun önemini ülkemiz açısından daha da arttırmaktadır.

Dış borçlanma açısından bakıldığında, sözleşmelerin devamlılığı ilkesine göre, Türkiye'nin 1999 yılına kadar ihraç ettiği Eurobond'lardan kaynaklanan yükümlülüklerinde bir değişiklik olmamış, yalnızca vadesi 2002 yılını aşan enstrümanlar Euro'ya dönüştürülmüştür. 1999 yılından itibaren ihraç edilen tahviller ise Euro cinsinden çıkarılmaya başlanmıştır¹⁸.

AB içerisinde tek para uygulamasıyla birlikte işlem maliyetleri ve kur riski ortadan kalkacağından büyüme ve gelir düzeyinin artması ve böylece AB pazarının genişlemesi beklenmektedir. Büyüme ile birlikte AB ülkelerinin birlik dışından ithalat talebi artacaktır. Bu durumu Türk Hükümeti ve firmaları ciddi bir şekilde değerlendirebilirlerse AB ülkelerine yapılan ihracatta önemli artışlar sağlanabilir. Ayrıca, tek para uygulamasıyla birlikte AB ülkelerinin ulusal para birimlerini devalüe ederek fiyat avantajı sağlayamayacak olmaları, birlik dışı ülkeler ve bu arada Türkiye için de çok önemli bir avantajdır. Ancak, Türkiye'nin bu avantajlardan yararlanabilmesi bazı önemli faktörlere bağlıdır. Bu faktörler şöylece sıralanabilir;

- Türkiye'deki makroekonomik ve siyasi istikrar,
- Türk firmalarının rekabet güçlerini arttırabilmek için uygulayacakları stratejiler,
- Euro bölgesinde uygulanacak politikalar,
- Söz konusu politikaların ortaya çıkartacağı yayılma etkisi,
- Euro'nun uluslararası mali ve ticari işlemlerde kullanılabilir bir mübadele aracı olma derecesi,

¹⁷ DTM – *Dünya Ekonomileri Bülteni*, Sayı 16, Ocak 1999, s. 23.

¹⁸ Turgut TURHAN, "Euro'nun Özgün Yapısı Karşısında Sözleşmelerin Sürekliliği İlkesi", *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000, s.155.

- Euro'nun uluslararası piyasalarda Dolar ve Yen gibi standardı olan para birimleri karşısında istikrarı,
- Euro bölgesi ülkelerinin Türk ihraç mallarına karşı olan talep esneklikleri ve
- Euro bölgesi ülkelerinin ekonomik büyümelerinin dış ticaret esnekliği.

Euro bölgesinin ithalat talebinin artması üzerine Türk şirketlerinin kendi aralarında ve diğer üçüncü ülkelerin şirketleriyle olan rekabetleri artacak ve AB pazarına yakınlaşmaya çalışacaklardır. Bunun için de Türk şirketleri AB ülkeleri şirketleriyle birleşme ve birlikte iş yapma yollarına gideceklerdir. Ancak, Türkiye'nin içinde bulunduğu makroekonomik istikrarsızlık AB şirketlerinin Türk şirketleriyle birleşmekten veya birlikte iş yapmaktan kaçınmalarına sebep olabilir. Bu nedenle, Türkiye'de hükümetin ve karar mercilerinin makroekonomik istikrarın sağlanması yolunda çalışmalarını yoğunlaştırması gerekmektedir.

Euro'ya geçerken Türkiye'nin gerekli hukuki düzenlemeleri yapması, Türk firmalarının da işletme stratejilerini gözden geçirmeleri ve Euro uygulamasına teknik olarak hazırlanmaları gerekmektedir. Firmalar; büyüklükleri, faaliyet gösterdikleri sektör ve ne ölçüde uluslararasına açık olduklarıyla orantılı olarak Euro ile birlikte artan rekabetten, fiyat ve maliyet değişimlerinden ve yeni piyasa koşullarından etkileneceklerdir. Dolayısıyla, Türk firmalarının ortaya çıkacak fırsatları değerlendirebilmeleri için Euro'nun olası stratejik etkilerinin ve Euro bölgesindeki hangi pazarların büyüyeceği, fiyat farklılıklarının hangi ürünlerde yoğunlaşacağı ve yeni rekabet olanaklarının neler olabileceği gibi konuların tespiti için piyasa araştırmaları yapmaları yerinde olacaktır.

Türk şirketleri ile işbirliği yapan Birlik şirketleri, Türk ortaklarının gerekli teknik düzenlemeleri yapmalarını şart koşacaklardır. Bu teknik düzenlemelerin başında işletmelerin bilgi sistemleri ve muhasebe yazılımlarındaki değişiklikler ilk akla gelenlerdir. Muhasebe yazılımları ve kayıtları, elektronik ödeme ve faturalandırma sistemleri, maliyet sistemleri, planlama ve bütçeleme

yazılımları, mali sözleşmelerin bulunduğu hukuki veri tabanları Euro'dan etkilenecek en önemli bilgi sistemleridir.

Yine daha önceki bölümlerde anlatıldığı üzere 11 farklı para birimi yerine Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla AB ile ticari ilişkileri olan Türk özel ve kamu kesimi 11 ayrı paraya karşı kur riski almak yerine tek bir para için kur riski alacaklar ve kur riskinden korunma (hedging) maliyetlerini en aza indirebileceklerdir. Tek para uygulaması özel sektör ve kamu kesiminin işlem maliyetlerinde de önemli bir tasarruf sağlayacaktır. Ayrıca, bankaların döviz pozisyonu yönetim birimlerine daha az iş düşecektir.

Firmaların işlem maliyetleri azalırken, bankalar da farklı para birimlerinin değişiminden elde ettikleri arbitraj gelirinden yoksun kalacaklardır. Bu kayıplarını telafi etmek için bankaların maliyetlerini düşürmeleri gerekecek ve ölçek ekonomisinden yararlanmak için birleşme yoluna gidebileceklerdir. Sonuç olarak; tek para uygulamasının reel kesim için önemli fırsatlar ortaya çıkarması beklenirken, değişime uyum sağlayamayan bankaları ise olumsuz etkileyeceği tahmin edilmektedir.

Tek para ile birlikte piyasalar daha likit hale geleceğinden ve pazar etkinliği artacağından AB içinde faiz oranları düşecektir. Öte yandan; AB'nin uyguladığı ekonomi ve maliye politikaları da zaten faiz ve enflasyon oranlarını düşürmeye yöneliktir. Bütün bu nedenlerle AB içinde kısa dönemde yüksek getiri elde etme imkânları azalacağından AB'nden birlik dışı ülkeler ve bu arada Türkiye'ye de fon akışı artacaktır. Euro ile birlikte Türk firmaları ve bankaları Avrupa piyasalarından daha düşük maliyetli ve daha kolay fon sağlayabileceklerdir. Düşük maliyetle kredi sağlama imkânlarının artması diğer birlik dışı ülkeler ile birlikte Türkiye'nin de ekonomik dengelerini ve dış ticaretini olumlu yönde etkileyecektir.

Bütün bu olumlu beklentiler yanında, Euro'nun Türk dış ticaretini olumsuz yönde etkileyebileceği de düşünülmektedir. Buna göre; Para Birliği'ne katılmak için ülkelerin Maastricht kriterlerine ulaşmada izledikleri sıkı para ve maliye politikaları 1999 yılından sonra da devam edecektir. Bunun bir sonucu olarak, Parasal Birlik'e katılan ülkelerin iç talep ve büyüme hızları önümüzdeki birkaç yıl için

düşebilecek ve söz konusu ülkelerin ithalatında yavaşlama meydana gelecektir. Bu durumda, AB ülkelerinde meydana gelecek bir talep daralması Türkiye ihracatını bir süre olumsuz yönde etkileyebilir.

SONUÇ

Tek para ile birlikte AB içinde kur riski ve işlem maliyetleri önemli ölçüde azalacak, fiyatlar şeffaflaşacak, verimlilik ve pazar etkinliği artacaktır. Bu olumlu gelişmelerin ise tüketim ve yatırım harcamalarını arttırarak ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

Öte yandan Maastricht kriterlerini tutturabilmek için uygulanan sıkı para politikasının, parasal birliğe geçişin ilk yıllarında talebi kısarak küçülmeye sebebiyet verebileceği de hesaba katılmaktadır. Ancak; uzun vadede Euro, yukarıda anlatılan avantajlarına ek olarak, Dolar ve Yen karşısında güçlü bir para birimi konumuna gelecek ve uluslararası ticarete ve finansal işlemlerde yoğun bir şekilde kullanılacaktır.

Euro bölgesinde sağlanan tasarruf ve faydalar doğrultusunda büyüme sağlanabilirse, AB ülkelerinin birlik dışından ithalat talebi artacaktır. Bu durum da Türk ihracatçılarına AB pazarından daha fazla pay alma imkânı sağlayacaktır. Ayrıca, Euro uygulaması AB içinde olduğu gibi, AB ile ticaret yapan birlik dışı ülke şirketlerinin de hedging ve işlem maliyetlerini önemli ölçüde azaltacaktır.

Euro bölgesinde enflasyon ve faiz oranları, Avrupa Merkez Bankası'nın uygulayacağı politikalar sebebiyle düşük seyredecek, ayrıca parasal birliğe geçiş de faiz oranlarının düşmesine neden olacaktır. Böylece, yüksek getiri hedefleyen fonlar AB dışı piyasalara yönelecektir. Bu gelişme de, dış kaynak ihtiyacı olan ülkemiz için avantaj oluşturacak, Türk özel ve kamu kesimi daha kolay ve uygun şartlarda AB ülkelerinden kaynak sağlayabileceklerdir.

Bütün bu olumlu beklentiler bir yana, Euro'nun uygulanan sıkı para politikası sebebiyle başlangıçta ekonomik küçülmeye de neden

olabileceği yönünde beklentiler de vardır. Elbette böyle bir gelişme dış ticaretimiz açısından bir dezavantaj oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

- ALTAY, Ömer “Euro’nun Türkiye Ekonomisi ve Ödemeler Dengesine Etkisi”, *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000.
- ARAS, Güler, “Euro’ya Geçişin Dış Ticarete ve İşletmeler Kesimi Üzerine Etkileri”, *İktisat İşletme ve Finans*, Mart 2000.
- ARISAN, Nilgün, “Euro’nun Genel Makro-Ekonomik Etkileri”, *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000.
- ATA, Defne ve H. Serkan ŞİLAHŞÖR, *Parasal Birlik, Avrupa Para Birliği ve Türkiye*, Hazine Müsteşarlığı Yayınları, Ankara 1999.
- BEGG, David, Stanley FISCHER ve Rudiger DORNBUSH, *Economics*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 1999.
- ÇAVUŞOĞLU, M. Sami, “Euro Şans Tanımıyor”, *Görüş*, Ağustos 1998.
- Dünya Ekonomileri Bülteni, Sayı 16, Ocak 1999.
- KESİK, Ahmet, “Avrupa Yeni Para Birimini Bekliyor: Euro”, *Maliye Dergisi*, Mayıs-Ağustos 1998.
- OKTAR, Suat, “Avrupa Birliği’nin Ortak Parası Euro”, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, Nisan 1998.
- ÖZBAY, Pınar, “Avrupa Para Birliği ve Euro”, *TCMB Tartışma Tebliği*, No:9702, Eylül, 1997.
- SABIR, Hasan, “Euro’ya Geçişin Avrupa Birliği Rekabet Sistemine Olası Etkileri”, *Banka ve Ekonomik Yorumlar*, Ağustos 1999.
- TÖRE, Nihat, “Yeni Bir Dünya Parası: EURO”, *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000.
- TURHAN, Turgut, “Euro’nun Özgün Yapısı Karşısında Sözleşmelerin Sürekliliği İlkesi”, *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000.
- VOGEL, Thomas, “Avrupa Para Politikası ve 1999 Yılı Değerlendirilmesi” *Euro El Kitabı*, TCMB Yayını, Ankara, 2000.